

Hoe bepalen we wat belangrijk is om te leren?

Historische significantie in de klas

‘Waarom moeten we dit leren,’ t is toch allemaal al gebeurd, daar heb je nu toch niets meer aan?’ Menig docent zal deze opmerking bekend in de oren klinken. Waarom is die historische figuur of gebeurtenis zo belangrijk dat we er anno 2013 iets over moeten leren? Betekenis geven aan het verleden raakt de kern van het vak geschiedenis. Daarom is het belangrijk leerlingen het gereedschap te geven om dit zelf op beredeneerde wijze te doen. Hiervoor moeten ze gebruik maken van hun historische kennis en vaardigheid in het historisch redeneren.

Jannet van Drie is docent-onderzoeker bij de Interfacultaire Lerarenopleidingen van de Universiteit van Amsterdam.

Domein A Examensyllabus, jan. 2013

Betekenis nu

Betekenis geven aan en oordelen over het verleden.

De kandidaat kan:

18. uitleggen dat de wijze waarop mensen betekenis geven aan en oordelen over het verleden door de tijd heen verandert en per groep en individu kan verschillen en daarbij benoemen vanuit welke motieven/interesses/waardesystemen/verwachtingen mensen tot een waardering komen van wat belangrijk is uit het verleden.

Betekenis geven aan het verleden is een belangrijk aspect van historisch besef, waarbij het gaat, aldus het rapport van de commissie-De Rooy, om de ‘relatie tussen interpretatie van het verleden aan de ene kant en de perceptie van de werkelijkheid in het heden en de toekomstverwachtingen aan de andere kant’ (p. 15). In de formulering van eindterm 18 (zie kader) ligt het accent op het besef dat betekenis geven aan het verleden voor verschillende tijden en voor verschillende groepen anders is. De nadruk ligt hierbij dus sterk op het aspect van standplaatsgebondenheid, waarnaar ook expliciet verwezen wordt.

Historische significantie

Betekenis geven aan het verleden (internationaal wordt vaak het begrip ‘historische significantie’ gebruikt) omvat meer dan wat in deze

eindterm genoemd wordt. Hoewel historische significantie in het Nederlandse geschiedenis-onderwijs een heel bescheiden rol speelt, is het in bijvoorbeeld Engeland en Canada een centraal structuurbegrip, net als causaliteit en standplaatsgebondenheid. Hierbij staat de vraag centraal: hoe bepalen we wat belangrijk is om over het verleden te leren? Het verleden gaat over alles en iedereen en daarom moeten er keuzes gemaakt worden in wat we belangrijk genoeg vinden om niet te vergeten. Historici hebben hierin een belangrijke taak. Zij maken keuzes door de thema’s die ze bestuderen, de vragen die ze stellen en de interpretaties die ze construeren. Ook in het onderwijs worden keuzes gemaakt: door de overheid (vaststellen van de eindtermen), schoolboek-schrijvers en docenten. Dat deze keuzes niet voor iedereen evident zijn, blijkt wel uit de discussies die ontstonden over de inhoud van de canon. Waarom is bijvoorbeeld Eisinga zo belangrijk dat hij onderdeel is van de canon? Is hij belangrijker dan andere wetenschappers als Buys Ballot of Van Leeuwenhoek? Leerlingen worden meestal niet geconfronteerd met deze discussies, maar alleen met de uitkomsten ervan. Doorgaans accepteren ze die met de gedachte dat als het in het schoolboek staat, het belangrijk is. Soms worden deze keuzes wel ter discussie gesteld met de vraag: waarom moet ik dit leren? Ten diepste is dit een vraag naar historische significantie; waarom is deze persoon of gebeurtenis zo belangrijk dat ik daar wat van moet weten? Als het een doel van ons geschiedenisonderwijs

► Lévesque (2008) noemt bijvoorbeeld: importance, profundity, quantity, durability, relevance, intimate interest, symbolic significance en contemporary lessons. Counsell (2004) gebruikt: remarkable, remembered, resonant, resulting in change en revealing. Cercadillo (2006) noemt: contemporary, causal, pattern, symbolic, relevatory en present significance.

is dat leerlingen betekenis kunnen geven aan het verleden, zoals staat in de eindtermen, dan moeten leerlingen hierop een antwoord kunnen krijgen. Of liever nog: zelf kunnen formuleren. Niet alleen bekijft het dan beter, je geeft leerlingen ook gereedschap om kritisch te blijven nadenken en eigen oordelen te vormen op basis van argumenten.

Hoe bepalen we historische significantie?

In de literatuur worden verschillende criteria voor het bepalen van historische significantie genoemd, die in grote lijnen op elkaar lijken.¹ In onderstaand kader zijn de criteria zoals geformuleerd door Phillips opgenomen.

Criteria voor het bepalen van historische significantie (naar: Philips 2002)

Belangrijkheid: hoe belangrijk was het voor mensen in het verleden?

Impact: welke impact had het op het leven van mensen?

Hoeveelheid: hoeveel levens werden erdoor beïnvloed?

Duur: hoe lang had het invloed?

Relevantie: draagt het bij aan een beter begrip van de huidige tijd?

Seixas en Morton (2012) vatten de verschillende criteria samen tot twee. Gebeurtenissen, personen of ontwikkelingen zijn historisch significant als zij veranderingen teweegbrachten die grote gevolgen hadden voor veel mensen over een langere periode en/of als ze iets 'onthullen' over dat verleden, nieuwe aspecten belichten of aspecten die voortduren tot in het heden. Dit tweede aspect is belangrijk omdat ook op het eerste oog onbekende en onbetekenende figuren, die niet gezorgd hebben voor grote veranderingen, toch historisch significant kunnen zijn, als zij iets duidelijk maken over bredere historische ontwikkelingen of gebeurtenissen. Denk bijvoorbeeld aan een lokale historische figuur, of een familielid, waarmee bepaalde historische ontwikkelingen of gebeurtenissen belicht kunnen worden. Deze criteria laten ook zien dat iets of iemand niet alleen historisch significant is als het relevant is voor nu; de betekenis kan ook liggen in het verleden zelf. In die zin gaat het begrip historische significantie verder dan alleen betekenis voor het heden, waar in eindterm 18 de nadruk op ligt. ►

Wat is nu precies de historische significantie van Thorbecke?
Portret door Johan Hendrik Neuman, 1852. Rijksmuseum, Amsterdam.

► Dit onderwijsleergesprek komt uit onderzoek van de auteur. De bijbehorende les-serie *Nederland als democratie* is te vinden op <http://bit.ly/1flvTrv> en staat beschreven in B. Stam & J. van Drie (2010). 'Discussies vol vuur. Leerlingen enthousiast door lessen over historische significantie.' *Kleio*, 7, 10-13.

Historisch redeneren met significantie

Een belangrijke reden om leerlingen zelf aan de slag te laten gaan met het bepalen van historische significantie is dat dit het historisch denken en redeneren van leerlingen stimuleert. Stel, een leerling krijgt de vraag wat de historische significantie van Johan Thorbecke was voor de ontwikkeling van de democratie in Nederland. Een leerling kan beweren dat Thorbeckes herziening van de grondwet van 1848 historisch significant is. Om dit te onderbouwen moet de leerling niet alleen laten zien wat er door deze grondwet veranderde, wat de impact van die veranderingen was voor tijdgenoten, maar ook waarom dat zo bijzonder was in die tijd en wat de gevolgen van deze veranderingen waren op de lange termijn én voor onze eigen tijd. Inhoudelijke begrippen als 'liberalisme' en 'democratische revoluties' komen hierbij als vanzelf aan de orde. De vraag naar de historische significantie van personen/gebeurtenissen doet dus een beroep op de kennis van leerlingen en op hun historische vaardigheden als contextualiseren en redeneren over veranderingen, oorzaken en gevolgen.

Hoe leerlingen redeneren met historische significantie kan geïllustreerd worden met twee fragmenten uit een onderwijsleergesprek van een docent met zijn vwo 4-klas.² Het eerste fragment gaat over contextualiseren. Een leerling heeft net uiteengezet dat Aletta Jacobs belangrijk is geweest voor haar tijdgenoten omdat ze taboes doorbrak door van anticonceptiemiddelen te propageren. Een andere leerling reageert: 'Kijk, die voorbehoedsmiddelen en dat er taboes worden doorbroken, dat is wel heel goed, maar dat heeft meer invloed op de mensen nu en op de mensen die daarna kwamen, want toen was het nog steeds een taboe, mensen dufden echt niet een pakje condooms te halen, ze waren schijtbang dat hun ouders erachter kwamen, ja toch?' Deze leerling heeft niet alleen door dat voorbehoedsmiddelen in die tijd zelf niet direct algemeen geaccepteerd werden, ze laat tevens zien dat dit later wel het geval is en beargumenteert daarmee dat het weliswaar voor onze tijd een significante ontwikkeling is, maar dat dit geen argument is om het belang van Aletta Jacobs voor tijdgenoten uit te leggen.

AAN DE SLAG MET 200 JAAR KONINKRIJK

In de periode 2013–2015 vieren we dat het Koninkrijk der Nederlanden 200 jaar bestaat.

ProDemos heeft een lespakket met activerende werkvormen gemaakt over deze periode.

Aan bod komen o.a.:

- Het ontstaan van het Koninkrijk
- De Grondwet van 1848
- Het onderwijs rond 1900
- De dekolonisatie van Indonesië en Suriname

Een lespakket kost € 10,- en bestaat uit 35 leerlingenboekjes, een dvd en een docentenhandleiding. Er is een lespakket voor havo/vwo en een pakket voor vmbo.

WWW.PRODEMOS.NL/200JAARKONINKRIJK

WEDSTRIJD

De leerlingen die het beste cadeau voor het Koninkrijk bedenken, mogen aanwezig zijn bij de officiële opening van de viering in de Ridderzaal op 30 november 2013.

Huis voor democratie en rechtsstaat **ProDemos**

Interessante vragen

In het tweede fragment in het kader hieronder gaat het om de vraag wat nu precies de rol en betekenis van historische personen is geweest.

Docent Oké nou goed, dat is de volgende vraag, waarom Thorbecke hoger [op de ranglijst-jvd] dan algemeen kiesrecht?

Leerling 1 Hij [Thorbecke-jvd] heeft het mogelijk gemaakt. Dus, degene die het mogelijk heeft gemaakt, lijkt me iets belangrijker dan degene die ...

Leerling 2 Tuurlijk niet want, juist toch niet, 't gaat toch om dat je het hebt, toch niet door wie?

Leerling 3 Ja maar hij heeft ook meerdere, dingen ...

Leerling 1 Hij heeft ook meerdere dingen gedaan.

Leerling 4 Maar aan de andere kant, als Thorbecke het niet had bedacht dan had iemand anders het wel bedacht zoals Willem Drees, toch?

De leerlingen komen zelf op twee interessante vragen: wat is nu belangrijker, een persoon die de aanzet geeft voor een ontwikkeling, of de gebeurtenis waarmee deze (soms pas veel later) wordt afgerond? En: zou je ook kunnen zeggen dat bepaalde ontwikkelingen 'in de lucht hangen' en dat de persoon die aan het begin staat niet zo belangrijk is, omdat er anders wel een ander was geweest? Als leerlingen moeten bepalen wie/wat nu het meest significant is geweest, wordt duidelijk dat er meerdere goed onderbouwde visies mogelijk zijn. De stap is dan snel gezet naar het gegeven dat historische significantie een constructie is die achteraf gemaakt wordt en kan verschillen per groep of persoon en dus standplaats- en tijdgebonden is.³

Historische significantie in de les

Historische significantie is voor veel leerlingen een onbekend begrip. Daarom is een goede introductie belangrijk. Dit kan bijvoorbeeld door leerlingen de vraag voor te leggen welke historische figuur ze het belangrijkste vinden en waarom.⁴ De verschillende personen en de argumenten kunnen op het bord geïnventariseerd worden en de genoemde argumenten kunnen vervolgens gekoppeld worden aan de criteria voor het bepalen van historische significantie. Een volgende stap zou kunnen zijn om de verschillende criteria toe te laten passen op één persoon of gebeurtenis, om daarna

Literatuur

- L. Cercadillo (2006). 'Maybe they haven't decided yet what is right.' English and Spanish perspectives on teaching historical significance. *Teaching History*, 125, 6-9.
- C. Counsell (2004). Looking through a Josephine-Butler-shaped window: focusing pupils' thinking on historical significance. *Teaching History*, 114, 30-36.
- M. Hunt (2000). Teaching historical significance. In J. Arthur and R. Phillips (Eds.), *Issues in history teaching* (pp. 39-53). London: Routledge/Falmer.
- S. Lévesque (2008). *Thinking historically. Educating students for the twenty-first century*. Toronto, Canada: Toronto University Press.
- R. Phillips (2002). Historical significance – the forgotten 'key element?'. *Teaching History*, 106, 14-19.
- P. Seixas & T. Morton (2012). *The big six historical thinking concepts*. Toronto, Canada: Nelson Education.
- J. van Drie, C. van Bortel & B. Stam (accepted). "But why is this so important?" Discussing historical significance in the classroom. *International Journal of Historical Learning, Teaching and Research*.

leerlingen vergelijkingen te laten maken ('Wie was meer historisch significant: X of Y?').⁵ Een persoon/gebeurtenis kan als meer significant beschouwd worden als er meerdere criteria toepasbaar zijn en bij een hogere 'score' op de criteria. Hierbij kunnen dan ook goed verschillende tijdvakken betrokken worden, waardoor het een rol kan spelen bij het aanleren van oriëntatiekennis.

Tot slot, historische significantie zou een vast onderdeel moeten zijn van het geschiedenis-onderwijs. Het doet een beroep op zowel de kennis als de historische redeneervaardigheden van leerlingen, en het nadenken over significantie maakt inzichtelijk dat betekenis geven aan het verleden van persoon tot persoon en van tijd tot tijd kan verschillen. Het geeft leerlingen gereedschap in handen om de vraag 'waarom moeten we dit eigenlijk leren?' zelf te beantwoorden en op beredeneerde wijze betekenis aan het verleden te geven. En dat kan leiden tot motivatieverhoging of tot een kritische discussie over het curriculum! ■

Volgende keer

Dit is het vierde artikel in een reeks over het nieuwe domein A 'Historisch denken'. De volgende keer gaan Albert Logtenberg en Elise Storck in op het stellen van historische vragen.

► Onderzoeken van bijvoorbeeld Peck (Canada) en Epstein (VS) laten zien dat leerlingen met verschillende culturele en etnische achtergronden verschillend belang toekennen aan personen en gebeurtenissen uit het verleden. Door hier met leerlingen over te praten kun je als docent ook meer recht doen aan de verschillen tussen leerlingen.

► Zie bijvoorbeeld ook de bijdrage van I. Tieleman & M. Boertjes (2013). Discussiëren in tweetallen helpt. Significantie in geschiedenis-onderwijs. *Kleio*, 54 (3), 32-35.

► Voorbeelden van werkvormen zijn te vinden in de lessenserie genoemd in noot 2 en in het tijdschrift *Teaching History*.